

Archeologienota
Oetingen (Gooik) – Kloosterstraat 4-6

Jordi Bruggeman

Bornem
2022

Colofon

Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bv
Erkend archeoloog: All-Archeo bv, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Auteur: Jordi Bruggeman

All-Archeo bv
Woestijnstraat 45
2880 BORNEM

Wettelijk depot nummer
D/2022/12.807/239

© All-Archeo bv

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en /of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

All-Archeo bv aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Verslag resultaten bureauonderzoek.....	5
2.1	Administratieve gegevens	5
2.2	Archeologische voorkennis	6
2.3	Onderzoeksopdracht.....	7
2.3.1	Vraagstelling en randvoorwaarden	7
2.3.2	Beschrijving geplande werken.....	7
2.3.3	Werkwijze.....	12
2.4	Assessmentrapport	12
2.4.1	Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied.....	12
2.4.2	Historische beschrijving van het onderzochte gebied	21
2.4.3	Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader	30
2.4.4	Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese.....	34
2.4.5	Afweging noodzaak verder vooronderzoek	35
3	Samenvatting.....	37
4	Bibliografie	38
4.1	Publicaties	38
4.2	Websites.....	38
5	Bijlagen	39
5.1	Archeologische periodes	39

1 Inleiding

Deze archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van de aanvraag van een omgevingsvergunning waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000 m² of meer beslaat, de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt en waarbij de percelen helemaal buiten de archeologische zones liggen, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones,¹ zoals bepaald in artikel 5.4.1 van het Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013. Het onderzoeksgebied valt niet binnen een beschermde archeologische site, noch binnen een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt.²

Alle coördinaten die weergegeven worden, zijn uitgedrukt in Lambert 72, tenzij anders vermeld.

De uitvoering van vooronderzoek zonder ingreep in de bodem gaat steeds de uitvoering van vooronderzoek met ingreep in de bodem vooraf. Het doel van een archeologisch vooronderzoek wordt immers met een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed bereikt.

¹ <https://geo.onroenderfgoed.be>

² <https://geo.onroenderfgoed.be>

2 Verslag resultaten bureauonderzoek

Het doel van de archeologische bureaustudie is de aanwezigheid, aard en bewaringsomstandigheden van de archeologische monumenten te kunnen inschatten, de landschappelijke opbouw van het gebied te kennen, om de impact van de werken op het aanwezige archeologische erfgoed in te schatten en daaruit concrete aanbevelingen te formuleren voor de verdere prospectiestrategie.

2.1 Administratieve gegevens

Projectcode: 2022L247

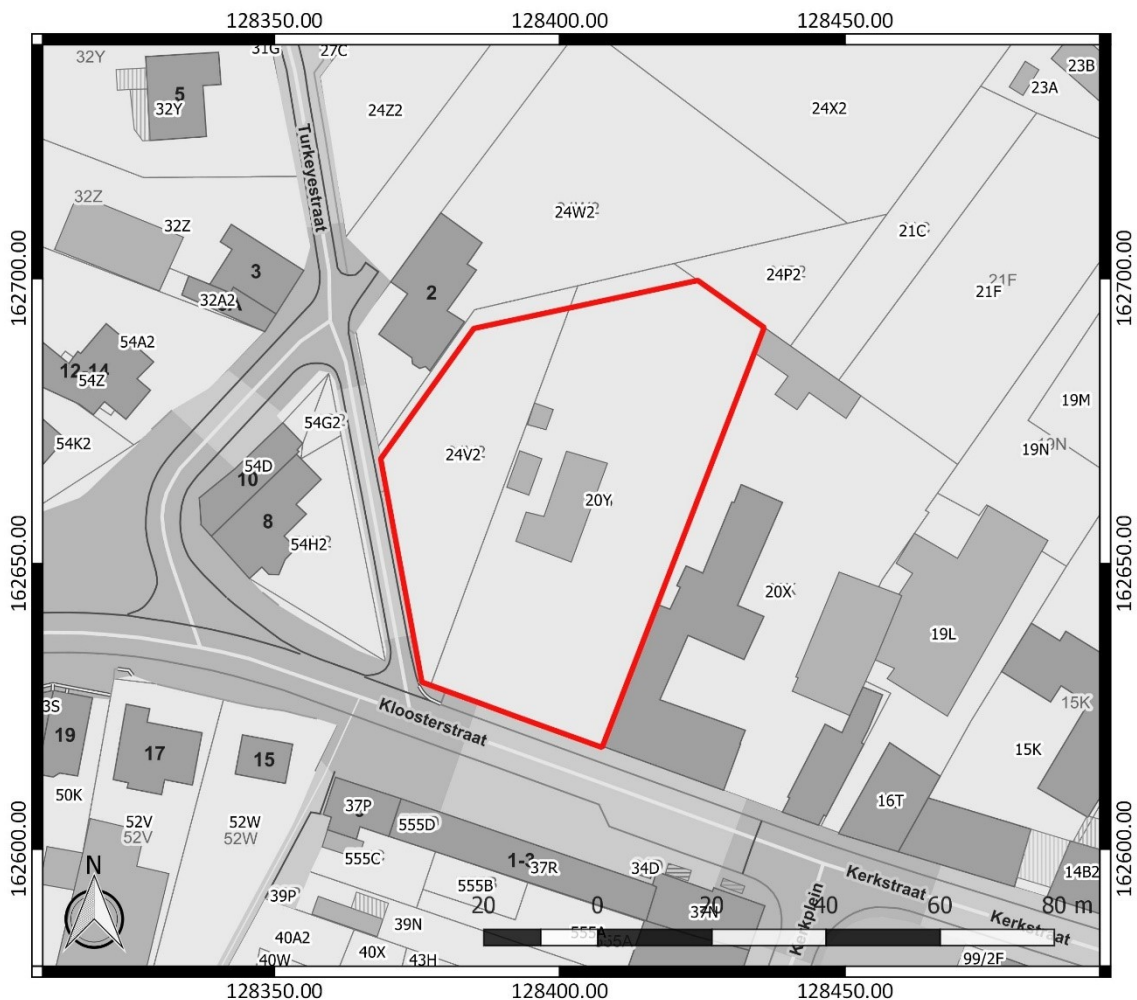
Erkend archeoloog: All-Archeo bv, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Locatie (provincie, gemeente, deelgemeente, adres, toponiem): Oost-Vlaanderen, Gooik, Oetingen, Kloosterstraat 4-6, Klein Eycken Veld

Bounding box x/y Lambert 72 coördinaten:

- 128368.22, 162617.82
- 128435.84, 162702.64

Kadastraal plan:

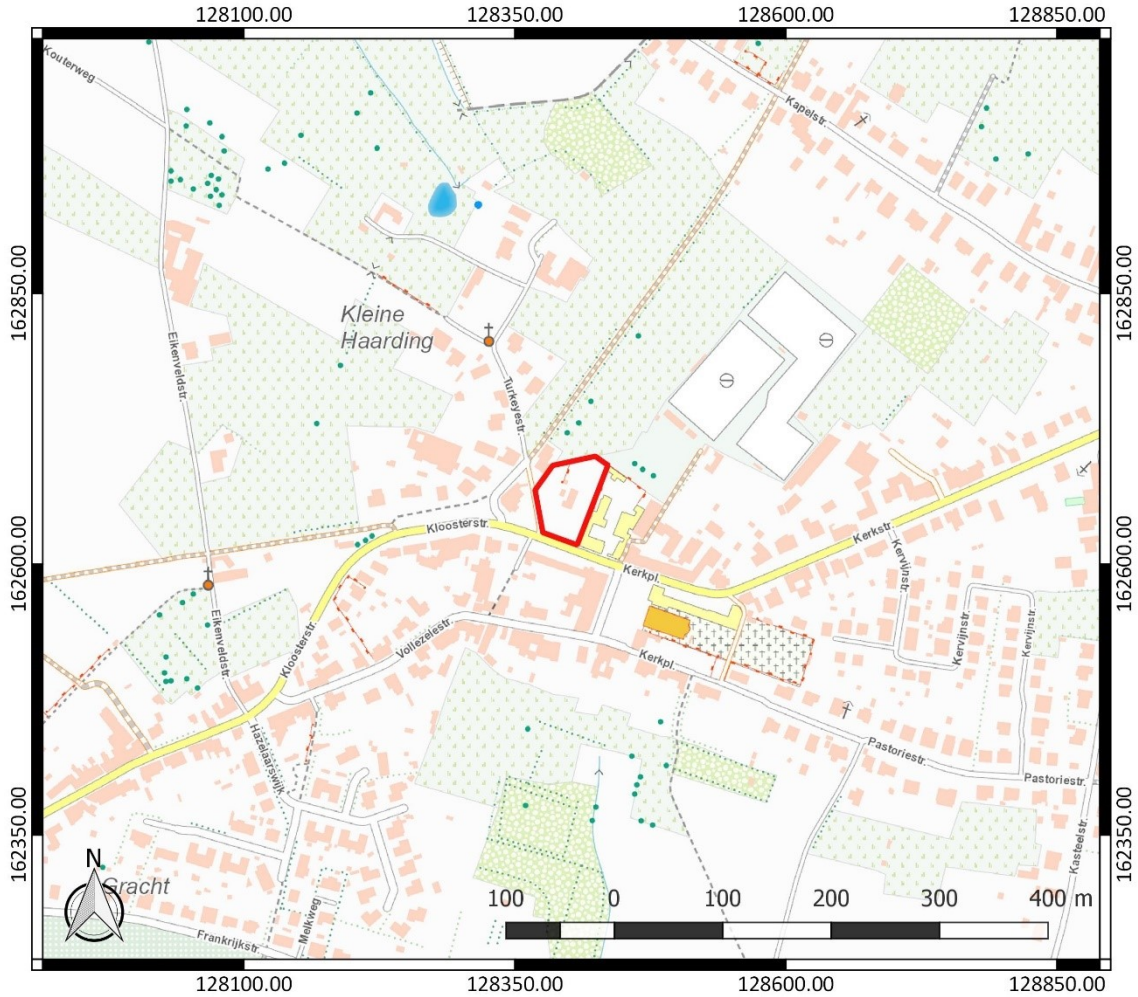


Figuur 1: Kadastraal plan met aanduiding van het onderzoeksgebied in rood (www.geopunt.be)

Kadastrale percelen: Gooik, Afdeling 4 (Oetingen), sectie B, nummers 20Y en 24V2

Oppervlakte onderzoeksgebied: ca. 3514 m²

Topografische kaart:



Figuur 2: Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.dov.vlaanderen.be>)

Begin- en einddatum uitvoering onderzoek: 21/12/2022 – 23/12/2022

Relevante termen uit de thesauri bij de Inventaris Onroerend Erfgoed: bureauonderzoek, steentijd, Romeinse tijd, middeleeuwen, nieuwste tijd, akkerland, grasland, klooster

Verstoorde zones: er zijn geen gekende verstoorde zones.

2.2 Archeologische voorkennis

Er is geen concrete archeologische voorkennis met betrekking tot het onderzoeksgebied.

2.3 Onderzoeksopdracht

2.3.1 Vraagstelling en randvoorwaarden

Naar aanleiding van de geplande werken ter hoogte van het onderzoeksterrein werd een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd. Hierbij staat de vraag centraal wat de impact zal zijn van de geplande werken op het archeologisch bodemarchief. Op basis daarvan wordt een afweging gemaakt of verder archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem nodig is.

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?
- Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?

Randvoorwaarden: er zijn geen randvoorwaarden van toepassing.

2.3.2 Beschrijving geplande werken

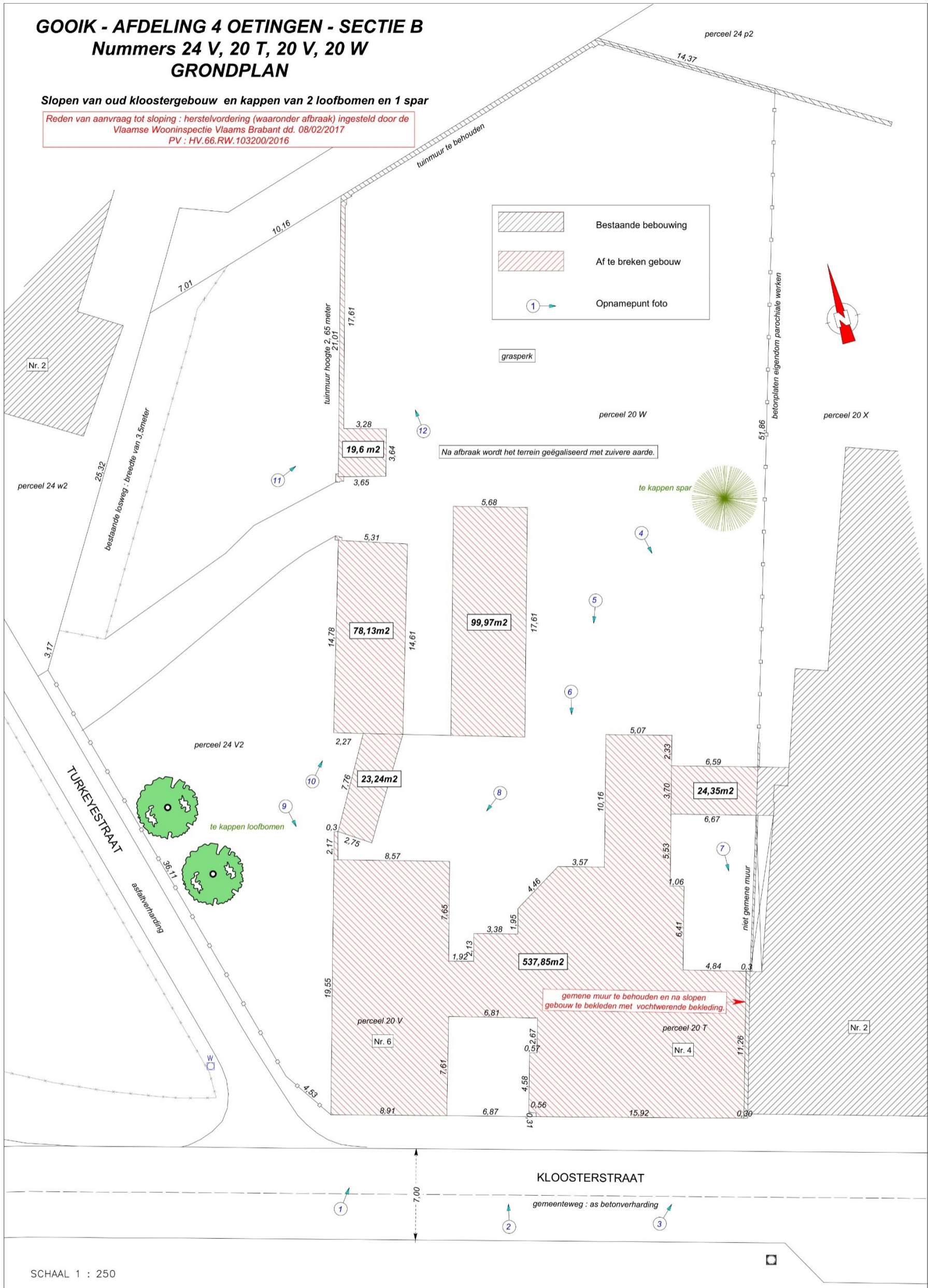
Ter hoogte van het onderzoeksgebied bevonden er zich tot voor kort verschillende bouwvolumes (Figuur 3). Het grootste deel ervan is gesloopt (zie 2.4.2). Het resterende bouwvolume zal ook gesloopt worden. Er worden twee meergezinswoningen voorzien met groenaanleg en waterdoorlatende verhardingen (Figuur 4). Bijna het volledige terrein zal onderkelderde worden voor de realisatie van een parkeergarage (Figuur 5 en Figuur 6). Enkel in het westen wordt een kleine zone niet onderkelderde.

De bovenzijde van de vloerplaat komt ongeveer 3,06 m onder de nulpas van het gebouw. Rekening houdend met de dikte van de vloeropbouw kan er uitgegaan worden van een verstoringsdiepte van circa 3,46 m onder de nulpas van het gebouw. Ter hoogte van de zone die niet onderkelderde wordt, zal groenaanleg plaatsvinden met een verstoringsdiepte van circa 30 cm.

GOOIK - AFDELING 4 OETINGEN - SECTIE B
Nummers 24 V, 20 T, 20 V, 20 W
GRONDPLAN

Slopen van oud kloostergebouw en kappen van 2 loofbomen en 1 spar

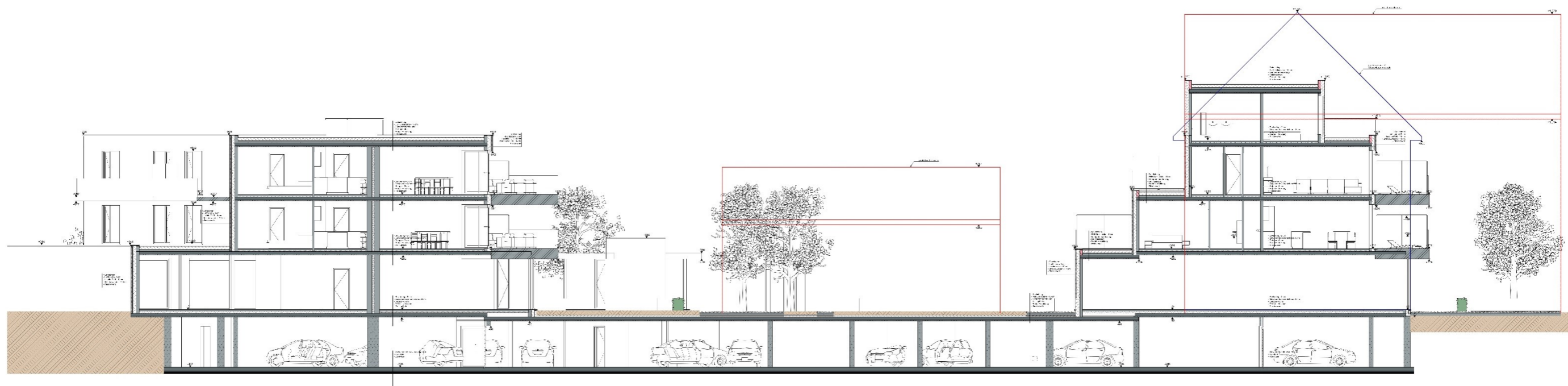
Reden van aanvraag tot slooping : herstellvordering (waaronder afbraak) ingesteld door de Vlaamse Wooninspectie Vlaams Brabant dd. 08/02/2017
 PV : HV.66.RW.103200/2016



Figuur 3: Grondplan van de kloostergebouwen die zich bevonden ter hoogte van het onderzoeksgebied



Figuur 4: Inplantingsplan ontworpen toestand



Figuur 6: Snede ontworpen toestand

2.3.3 Werkwijze

Het bureauonderzoek heeft betrekking op een zone die gekenmerkt wordt door een lage densiteit aan bebouwing in het verleden. Daarom wordt bijzondere aandacht besteed aan de landschappelijke opbouw en het landgebruik van het gebied.

Voor het bureauonderzoek zijn de aardkundige gegevens online opgezocht via www.dov.vlaanderen.be en www.geopunt.be. De geomorfologische kaart en de bodemerosiekaart zijn niet beschikbaar voor het onderzoeksgebied. Het historisch kaartmateriaal is gegeoreferreed geraadpleegd op www.geopunt.be.

Het belangrijkste beschikbare historisch kaartmateriaal werd geraadpleegd om de gebruiksgeschiedenis van het onderzoeksgebied van de laatste eeuwen zo goed mogelijk te kennen. Met de Villaretkaart (1745-1748), de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (1771-1778), de Atlas der Buurtwegen (1841) en de Atlas cadastrale parcellaire de la Belgique van Popp (1842-1879) worden vier momentopnames bekeken, voorafgaand aan de stafkaarten. De informatie afkomstig uit historisch kaartmateriaal kan een impact hebben op de inschatting van de kwaliteit van het eventueel aanwezige oudere bodemarchief. Beschikbare stafkaarten en luchtfoto's van het onderzoeksterrein werden geraadpleegd op www.geopunt.be en op www.cartesius.be. Ze worden enkel weergegeven in voorliggende studie wanneer ze een relevante bijdrage kunnen leveren aan de onderzoeksvragen met betrekking tot de landschapshistoriek, de gebruiksgeschiedenis van het terrein of de evolutie van de historische bebouwing.

In het kader van de vraagstelling rond het archeologisch potentieel van het terrein werden de Centrale Archeologische Inventaris en de landschapsatlas geraadpleegd. De Centrale Archeologische Inventaris is een inventaris van tot nog toe gekende archeologische vindplaatsen. Vanwege het specifieke karakter van het archeologisch erfgoed dat voor ons verborgen zit in de ondergrond, is het onmogelijk om op basis van de Centrale Archeologische Inventaris met zekerheid uitspraken te doen over de aan- of afwezigheid van archeologische sporen.

2.4 Assessmentrapport

2.4.1 Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied

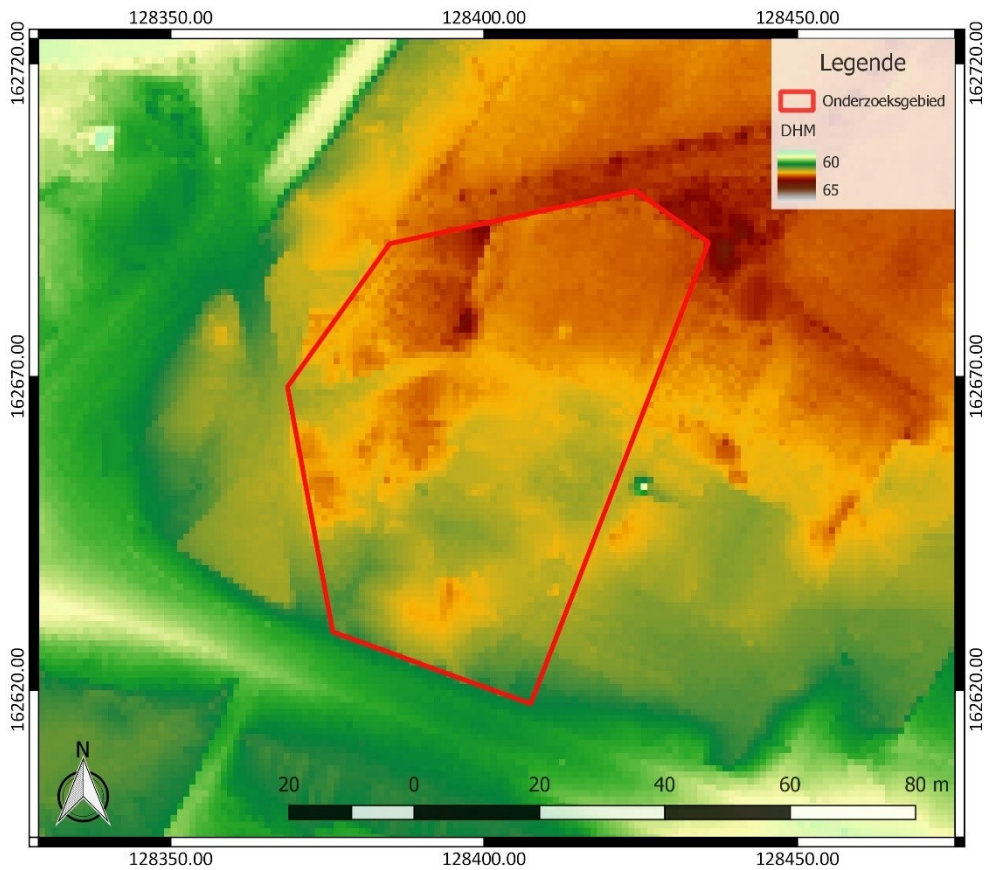
Het onderzoeksgebied is gelegen in het noordwesten van het centrum van Oetingen, ten noordoosten aansluitend op de Kloosterstraat en de Turkeyestraat (Figuur 7). Volgens het gewestplan is het terrein gelegen in woongebieden met een landelijk karakter en in woonuitbreidingsgebieden. Hydrografisch behoort het tot het Denderbekken. Ongeveer 200 m ten zuiden ontspringt de Warandenbroekbeek, die net als de ten zuidwesten gelegen Bontebeek in zuidelijke richting afwatert. Ten noordwesten van het onderzoeksgebied zijn de Waterloop, de Keitsenbergbeek en de Papenmeersbeek te situeren (Figuur 9).

Van west naar oost, komt in de regio een hoge heuvelrug voor die de oostelijke uitloper vormt van de Zuidvlaamse heuvelrij. Verscheidene geïsoleerde toppen op deze heuvelrug bereiken meer dan 90 m. Het hoogste punt (105 m) ligt ten noordwesten van het dorp van Vollezele, tussen de gehuchten Achter den Bos en Vogelzang-Kapelle. Meer oostwaarts van dit punt, op de grens tussen Vollezele en Oetingen, steekt de Zavelberg 97,5 m tot 100 m uit boven het zeepil. Het algemeen topografisch oppervlak daalt af van deze rug in noordelijke richting tot aan de vallei van de Grote Molenbeek en in zuidwestelijke richting tot aan de vallei van de Mark.

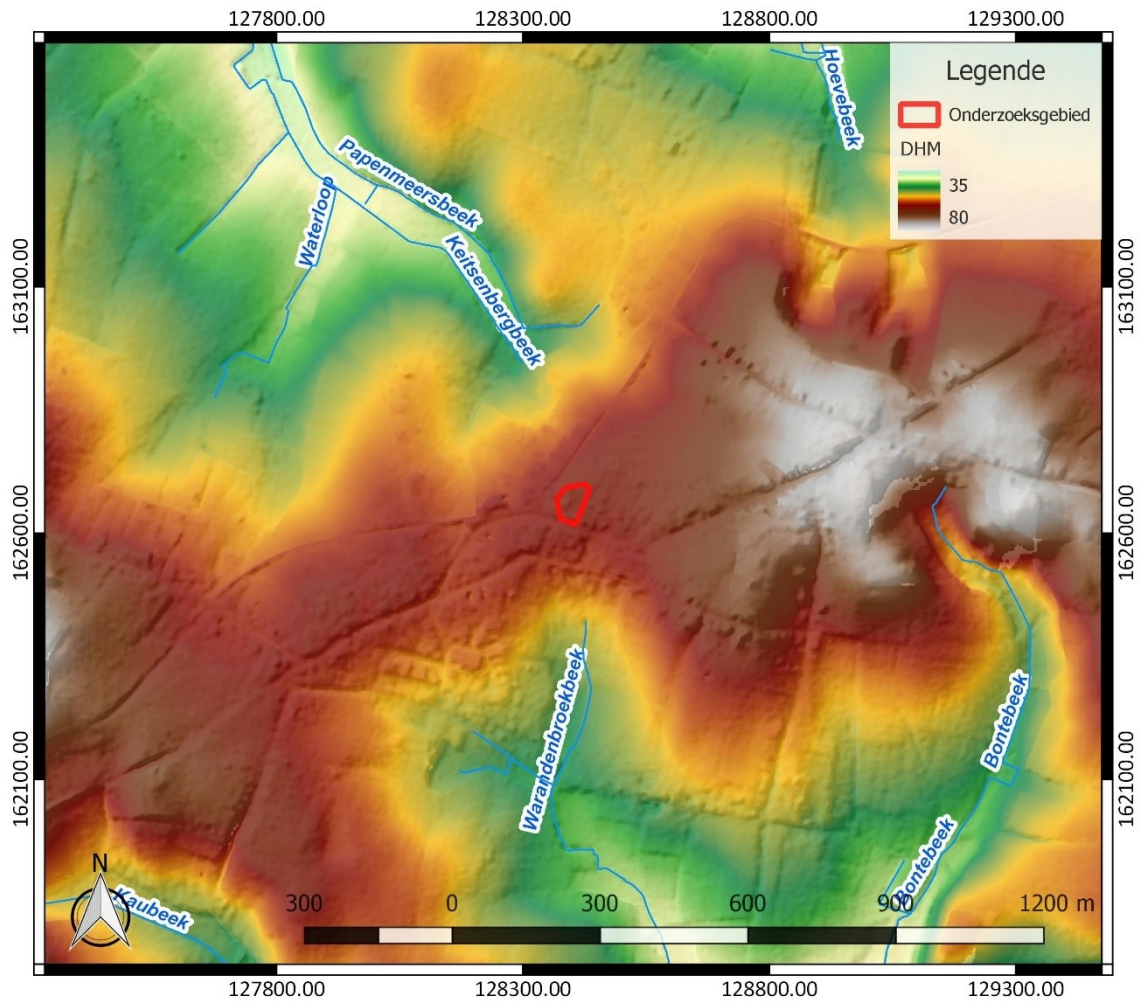
Het onderzoeksgebied bevindt zich quasi op de top van de oost-west georiënteerde heuvelrug (Figuur 8). Het terrein kent een hoogte van 61,4 tot 62,7 m TAW (Figuur 10). Het terrein loopt licht op in noordoostelijke richting. Plaatselijke verhevenheden staan in verband met de sloopwerken die ter hoogte van het terrein reeds hebben plaatsgevonden.



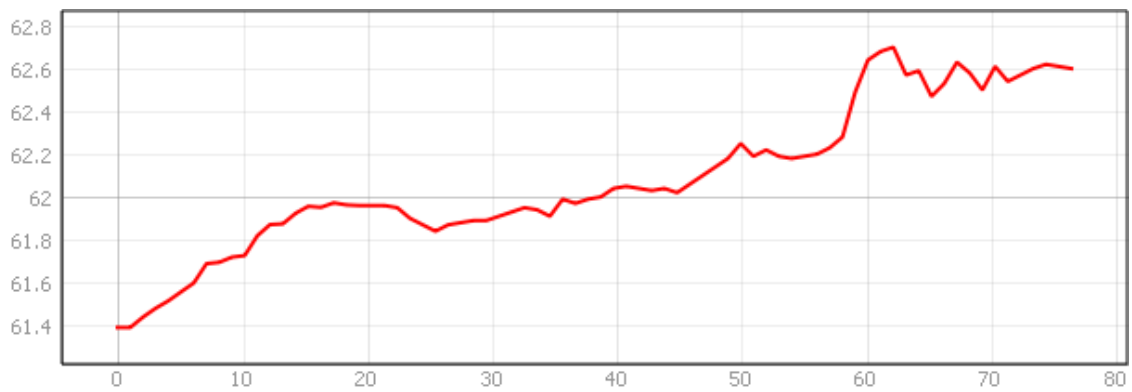
Figuur 7: Luchtfoto van 2021 met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.geopunt.be/kaart>)



Figuur 8: Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1 m, met aanduiding van het onderzoeksgebied

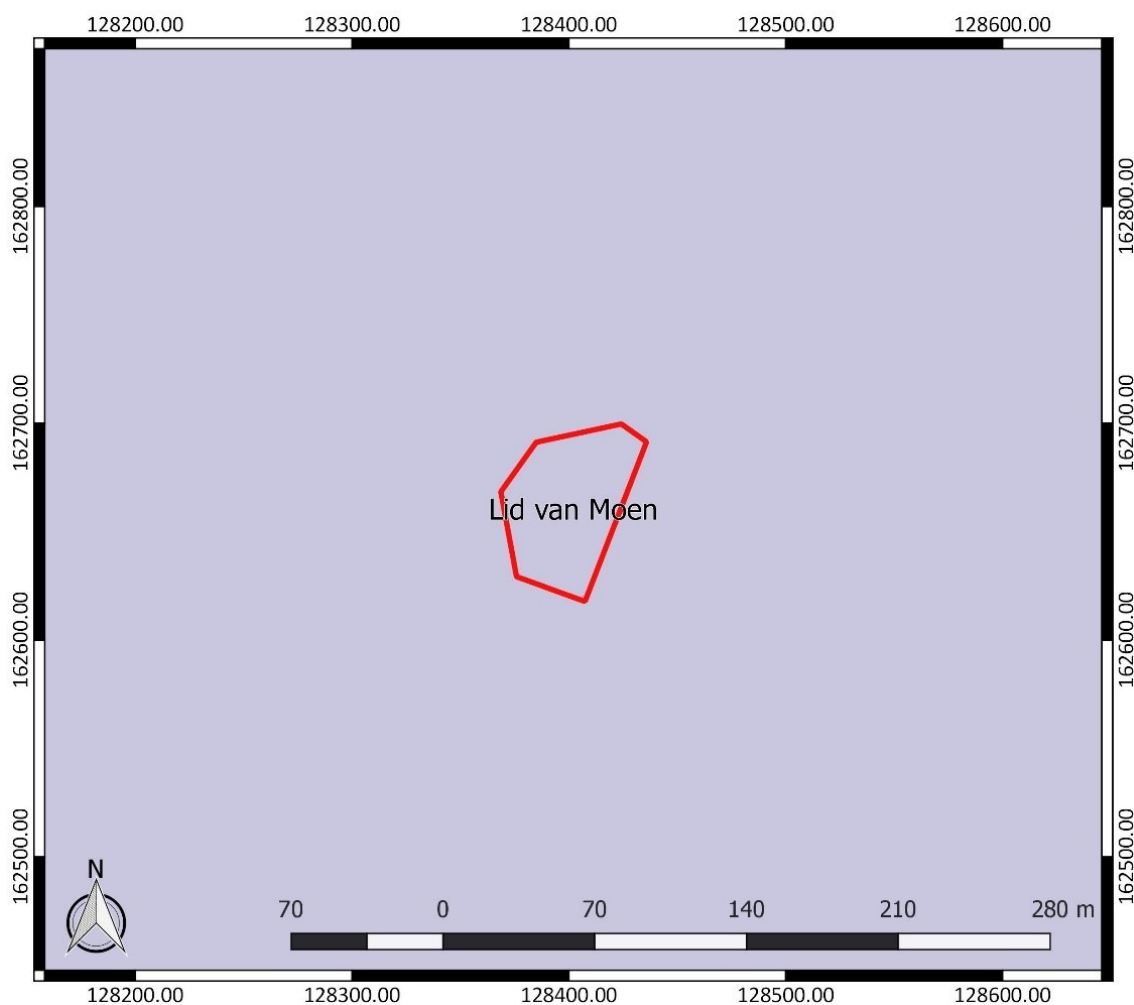


Figuur 9: Hydrografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied, Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1 m en Hillshade DHM Vlaanderen I, 5 m (<https://www.geopunt.be/kaart>)



Figuur 10: Hoogteverloop van zuid naar noord over het onderzoeksgebied (www.geopunt.be/kaart)

De tertiaire ondergrond van het onderzoeksgebied (Figuur 11) bestaat uit het Lid van Moen. Dit wordt gekenmerkt door grijze klei tot silt, die kleihoudend is, kleilagen bevat en Nummulites planulatus.³

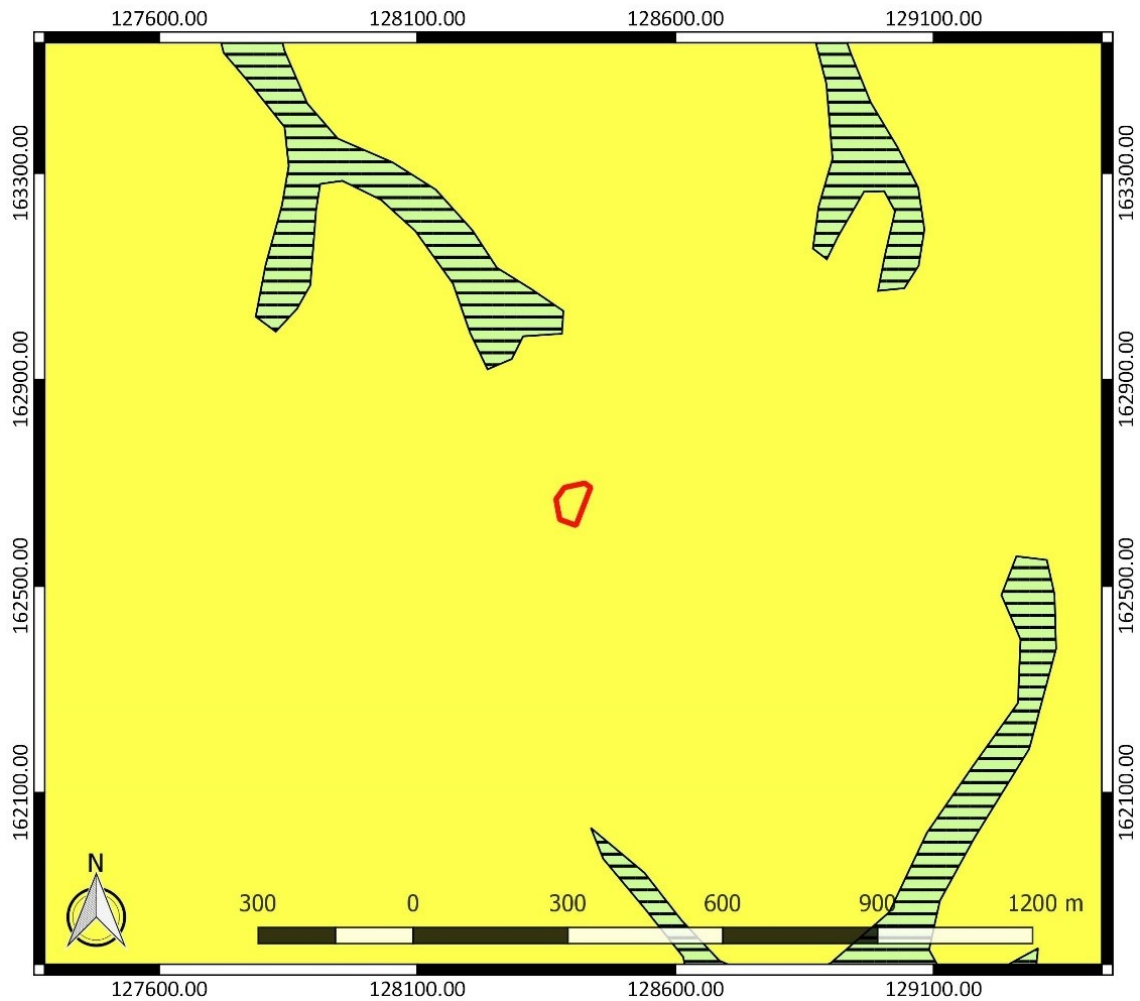


Figuur 11: Tertiaire geologische ondergrond met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

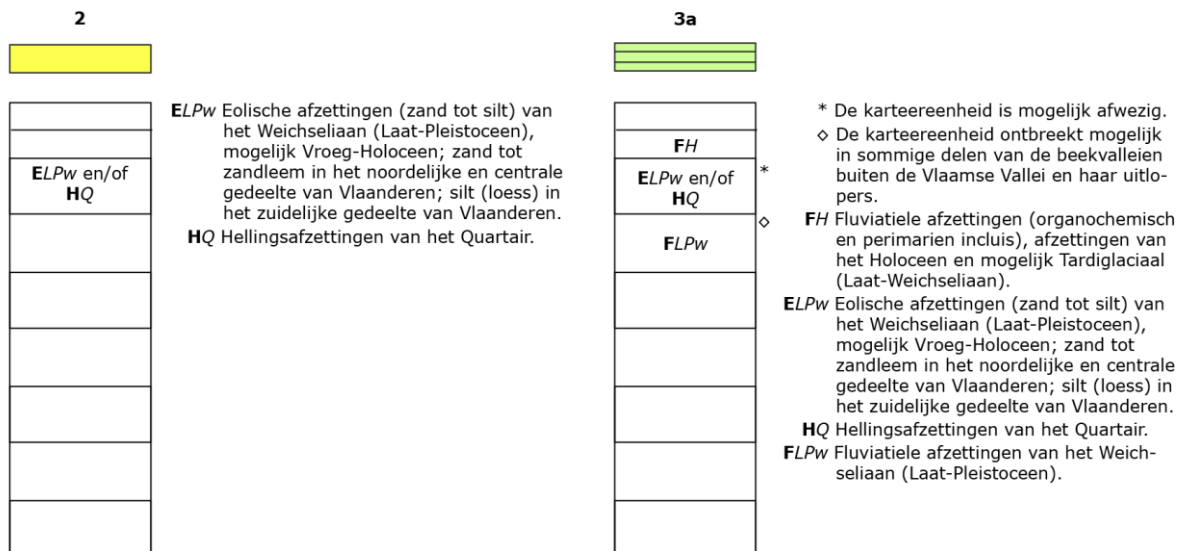
De quartairgeologische kaart (Figuur 12) geeft aan dat in het onderzoeksgebied eolische afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) en mogelijk van het Vroeg-Holoceen voorkomen, en/of hellingafzettingen van het Quartair.⁴

³ www.geopunt.be/kaart

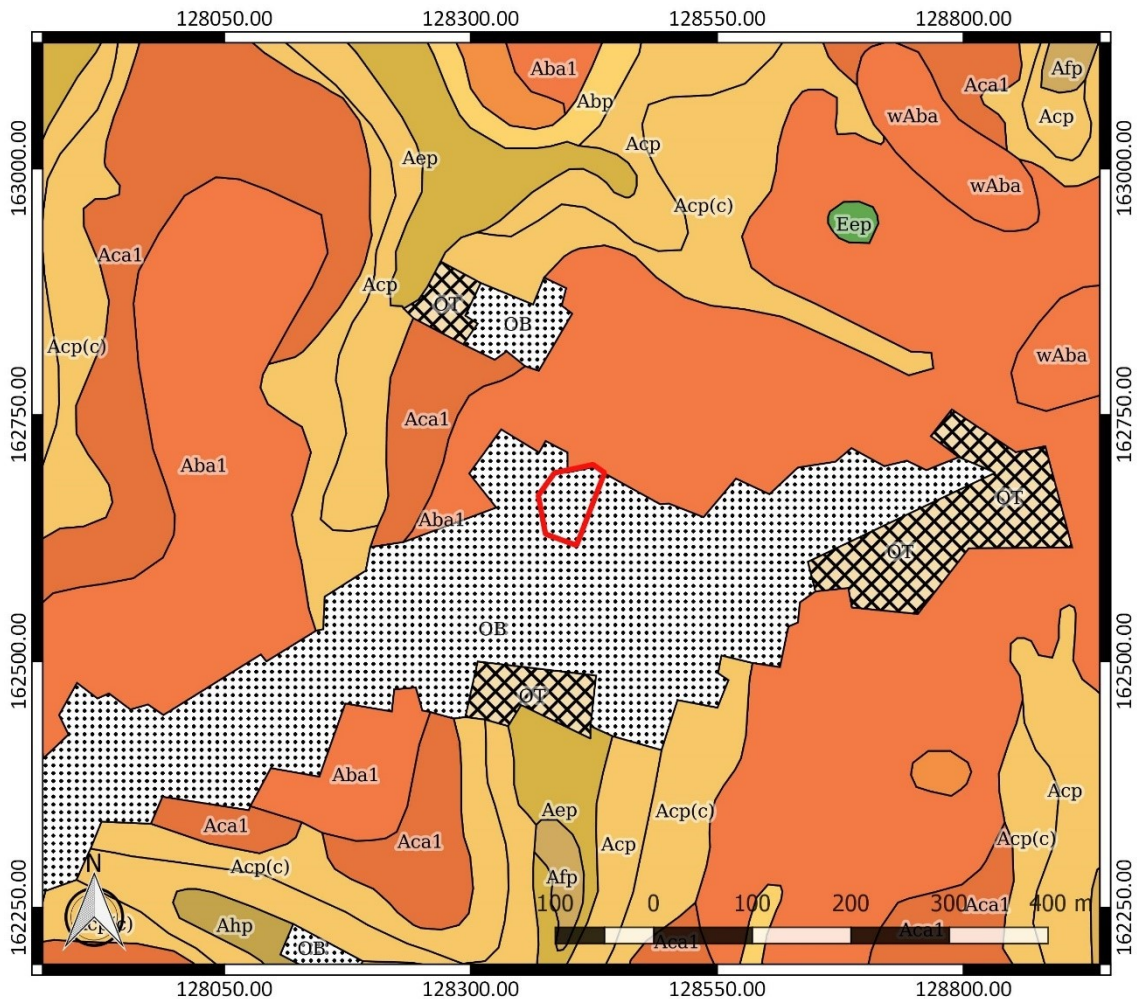
⁴ www.geopunt.be/kaart



Figuur 12: Quartairgeologische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)



Figuur 13: Legende bij de quartairgeologische kaart (www.geopunt.be)



Figuur 14: Bodemkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

De bodemkaart (Figuur 14) situeert het onderzoeksgebied in een bebouwde zone (OB), maar sluit in het noordoosten wel aan bij een zone waar de bodem als een droge leembodem met textuur B horizon met dunne A horizon (< 40 cm, Aba1) aangegeven wordt. Het zijn grijsbruine podzolachtige bodems op lössleem. Aba1 is afgeleid van Aba0 na erosie van het geheel of slechts van een deel van de A horizon. De Bt horizon begint direct onder de bouwvoor (Ap) of onder een dunne B. Op sommige, sterk door erosie aangetaste plaatsen, wordt de Bt bovengeploegd.⁵ Ten zuiden van het onderzoeksgebied zijn er matig natte tot natte leembodems zonder profiel te situeren (Acp, Aep, Afp). Het gaat om natte gronden op lemig colluviaal materiaal.⁶

Op basis van een proefsleuvenonderzoek op het ten oosten aan het onderzoeksgebied aansluitende terrein kan een goed beeld verkregen worden van de effectief te verwachten bodemopbouw ter hoogte van het onderzoeksgebied (Figuur 15 en Figuur 16). Er werden bij het proefsleuvenonderzoek acht bodemprofielen aangelegd die kunnen onderverdeeld worden in drie typeprofielen.

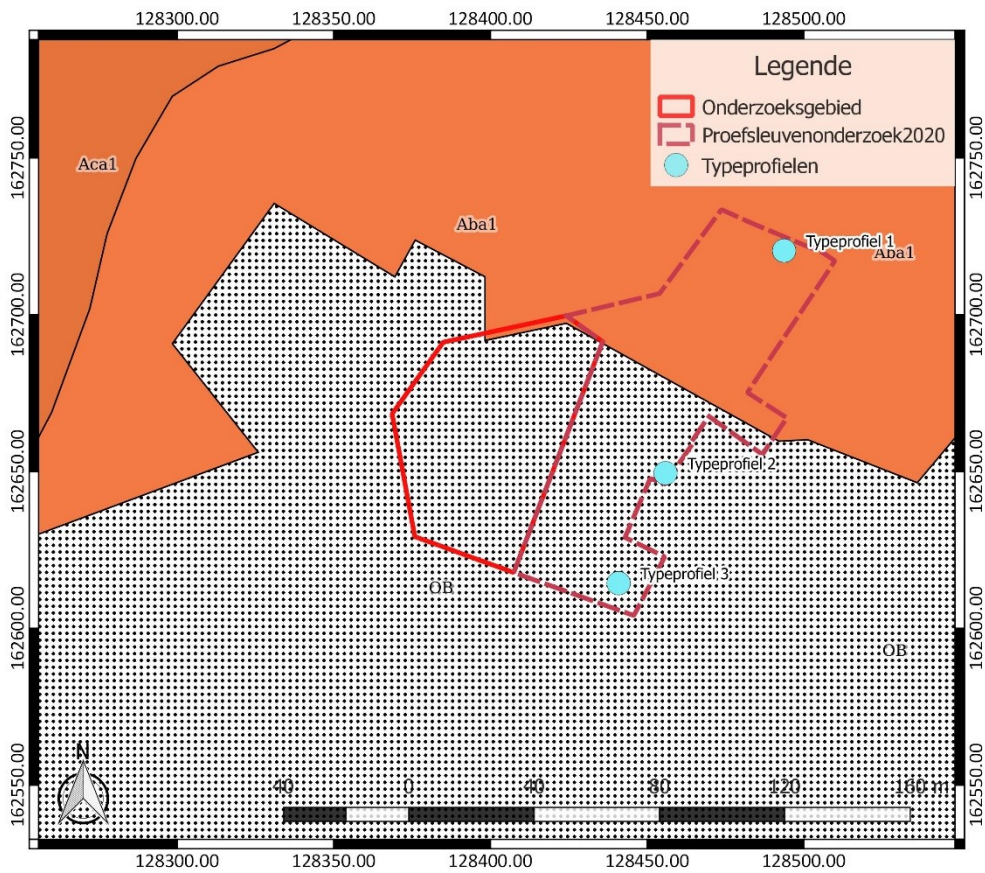
In het noordelijke deel (profielen 1-4), dat niet aansluit op het onderzoeksgebied, werd bovenaan een 35 cm dikke A horizon vastgesteld, waaronder zich colluviale sedimenten bevinden (typeprofiel 1, Figuur 17: links). Hieronder, op een diepte van ca. 50 cm onder het maaiveld werd een Bt horizon vastgesteld.

⁵ Louis 1965, 38-39

⁶ Louis 1965, 75



Figuur 15: Synthesepan van het proefsleuvenonderzoek dat ten zuidwesten van het huidige onderzoeksgebied werd uitgevoerd met situering van de geregistreerde bodemprofielen op de bodemkaart (Dupont/Engels 2020, 50, fig. 2.7)



Figuur 16: Plan met aanduiding van de geïllustreerde typeprofielen van het proefsleuvenonderzoek dat ten zuidoosten van het onderzoeksgebied werd uitgevoerd (inplanting gebaseerd op Dupont/Engels 2020, 50, fig. 2.7)



Figuur 17: Referentieprofielen van het onderzoek ten zuidoosten van het onderzoeksgebied met links typeprofiel 1 (profiel 2) en rechts typeprofiel 2 (profiel 7) (Dupont/Engels 2020, 51, fig. 2.8 en 53, fig. 2.9)

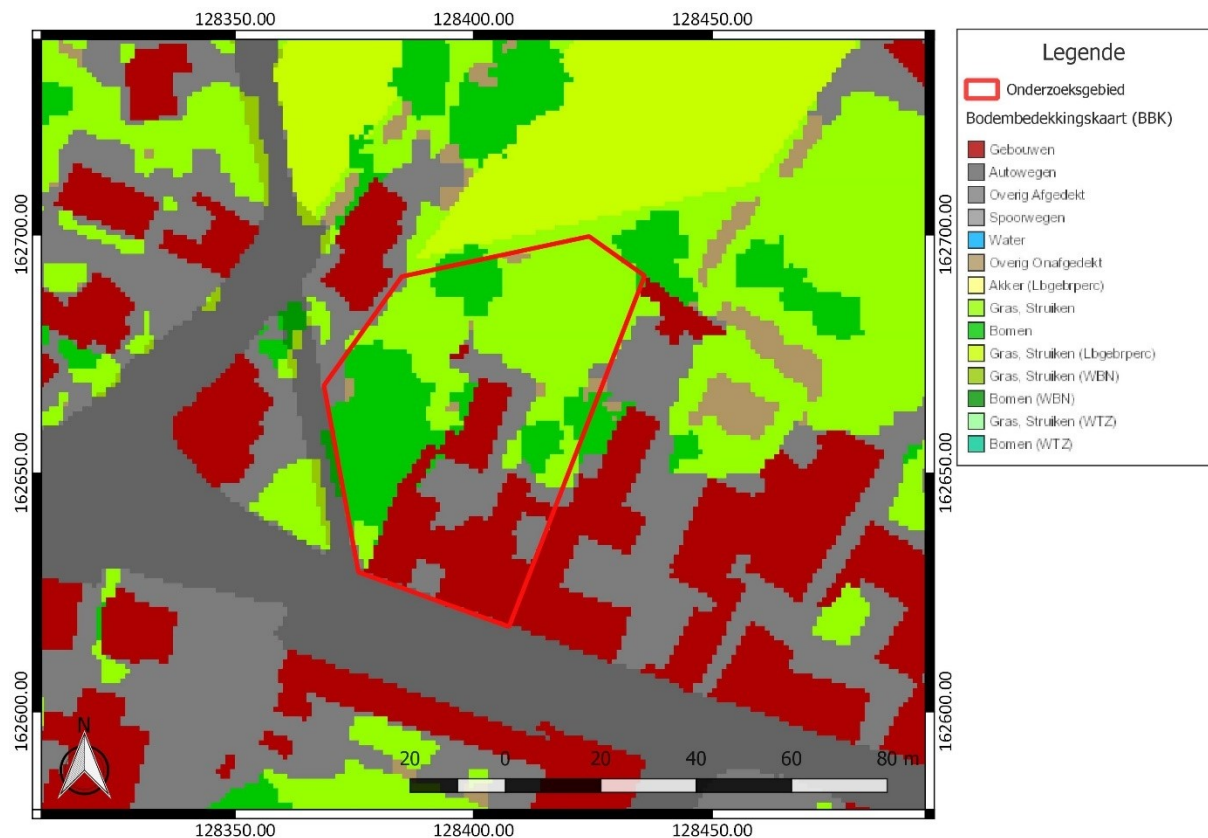


Figuur 18: Typeprofiel 3 van het onderzoek ten zuidoosten van het onderzoeksgebied (profiel 8) (Dupont/Engels 2020, 55, fig. 2.10)

Meer naar het zuiden (profielen 5 en 7) en aansluitend op het noordoostelijke deel van het onderzoeksgebied is het natuurlijke bodemprofiel gedeeltelijk afgetopt (typeprofiel 2, Figuur 17: rechts). Onder de A horizont is een verstoord pakket aanwezig dat rechtstreeks op de Bt horizont ligt. Ter hoogte van het typeprofiel werd de Bt horizont vastgesteld op een diepte van ca. 50 cm, maar elders werd de aangetroffen verstoring in het vlak meermaals dieper aangesneden.

Het deel dat aansluit op het zuidoostelijke deel van het onderzoeksgebied (profiel 8) wordt gekenmerkt door zware antropogene verstoringen (typeprofiel 3, Figuur 18). In deze zone werd er geen natuurlijk bodemprofiel aangetroffen. Onder de verharding van de voormalige speelplaats en een laag stabilisé werden verschillende opgebrachte lagen vastgesteld met heel wat bouwpuin.⁷

In het onderzoeksgebied zijn op de bodemgebruikskartaat centraal en in het zuidoosten gebouwen en verhardingen te bemerken. Voor het overige wordt het onderzoeksgebied volgens de kaart ingenomen door gras en struiken (Figuur 19). Op heden is een groot deel van de bebouwing en verharding gesloopt en is enkel nog centraal bebouwing aanwezig, zoals te zien op een recente luchtfoto (Figuur 7).



Figuur 19: Bodemgebruikskartaat met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

⁷ Dupont/Engels 2020, 49-55

2.4.2 Historische beschrijving van het onderzochte gebied

Het huidige dorpscentrum, gevormd door het rechthoekige plein met de kerk, het gemeentehuis en de pastorie, ontstond slechts in 1860 toen "de oude plaats", waar van oudsher de kerk, pastorie, plaatselijk kasteel en hoeve gelegen waren, verlaten werden voor het nieuwe centrum.⁸

Op de Villaretkaart, genoemd naar Jean Villaret, ingenieur-geograaf bij het Franse hof en één van de makers (1745-1748), lijkt het onderzoeksgebied zich ter hoogte van bebouwing en een weg te bevinden binnen een bewoningscluster. Afgaande op jongere kaarten is de kaart onnauwkeurig ingetekend en lijkt het er op dat in deze periode het onderzoeksgebied onbebouwd was (Figuur 20).



Figuur 20: Villaretkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Op de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgemaakt op initiatief van graaf de Ferraris (1771-1778), is te zien dat het onderzoeksgebied in gebruik is als akkerland (Figuur 21). Er is ten zuiden en ten oosten wel bebouwing aanwezig. De huidige wegen langs het onderzoeksgebied lijken nog niet aanwezig. Het oude centrum van Oetingen met kerk bevindt zich ongeveer 1,5 km ten noordoosten van het onderzoeksgebied. Op relatief beperkte afstand ten zuidoosten van het onderzoeksgebied bevindt zich de verbindingsweg tussen het oude centrum van Oetingen en

⁸ Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Oetingen [online] <https://id.erfgoed.net/themas/14260> (Geraadpleegd op 21-12-2022)

Vollezele ten zuidwesten van het onderzoeksgebied. Ten noorden van het onderzoeksgebied bevindt zich het gehucht Turquyen en ten zuidwesten het gehucht Gracht.

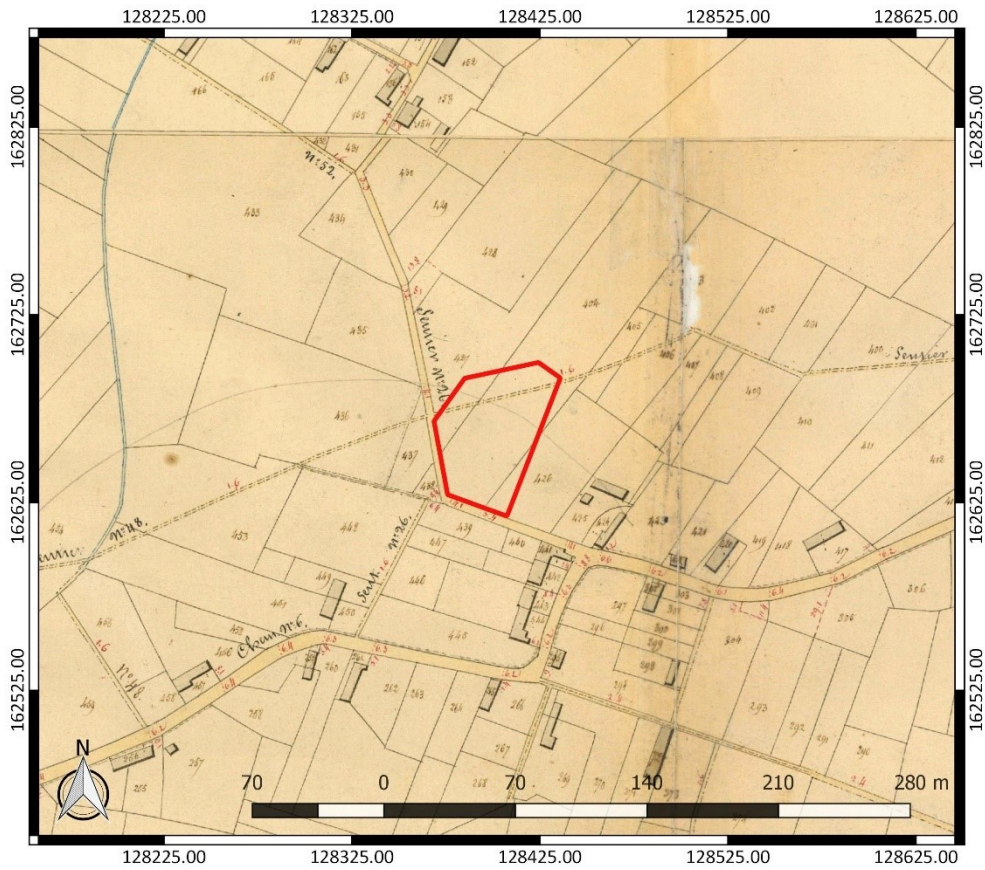


Figuur 21: Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

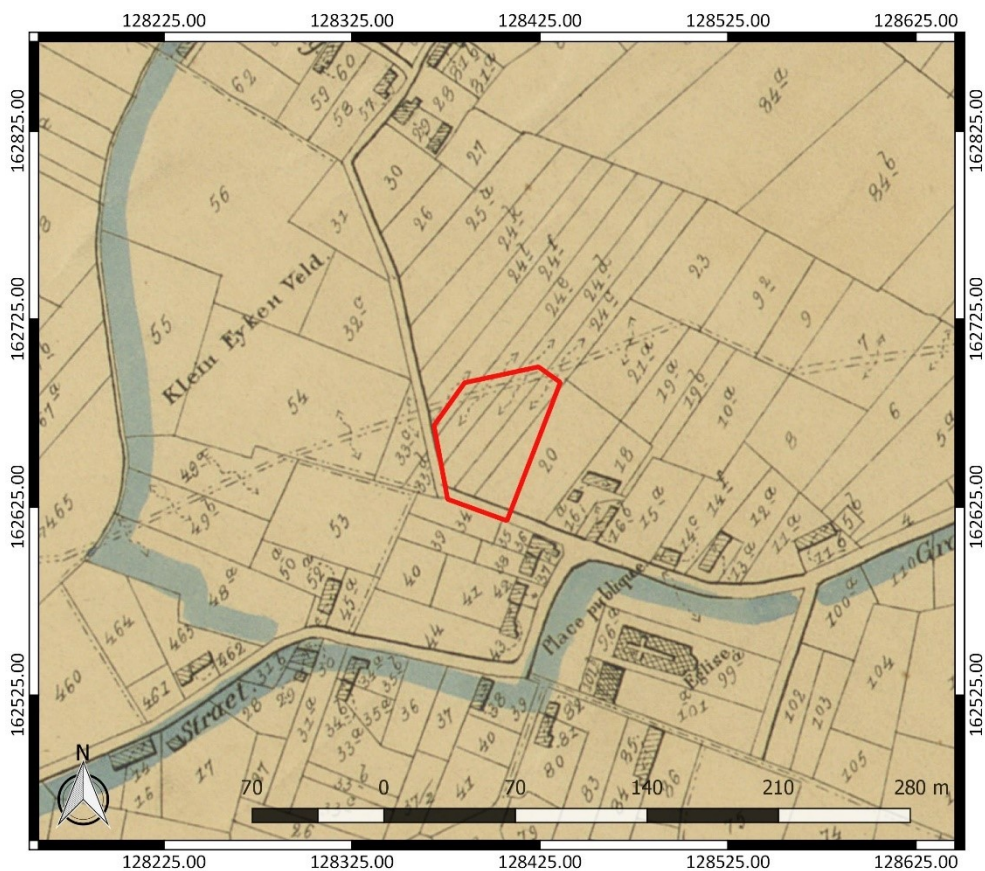
Op de Atlas der Buurtwegen (1841) is er nog steeds geen bebouwing te zien binnen het onderzoeksgebied. De huidige wegen langs het onderzoeksgebied zijn nu wel aanwezig. Een noordoost-zuidwest georiënteerde veldweg doorsnijdt het onderzoeksgebied in het noorden. Vermoedelijk was het terrein nog steeds in gebruik als akkerland (Figuur 22).

De Atlas cadastral parcellaire de la Belgique van P.C. Popp (1842-1879) toont een gelijkaardig beeld, al zijn de percelen binnen het onderzoeksgebied versnipperd geraakt (Figuur 23). Ten noordwesten wordt het toponiem 'Klein Eycken Veld' gesitueerd en ten zuidoosten de 'Place Publique' met de nieuw opgerichte kerk. Het gaat om de parochiekerk Sint-Ursmarus die werd opgetrokken in 1858.⁹ Op de kaart van Vandermaelen (1846-1854) is te zien dat het onderzoeksgebied grotendeels in gebruik als grasland (Figuur 24). Het noordwestelijke deel is in gebruik als akkerland.

⁹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Parochiekerk Sint-Ursmarus [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/39203> (Geraadpleegd op 21-12-2022)



Figuur 22: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)



Figuur 23: Atlas cadastral parcellaire de la Belgique van Popp met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)



Figuur 24: Cartes topographiques de la Belgique van Vandermaelen met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Ter hoogte van het onderzoeksgebied bevinden zich de restanten van een neogotisch klooster van de zusters van Maria en Jozef dat een school, een rusthuis en een klooster omvatte dat zich verder uitstrekt ten oosten van het onderzoeksgebied (Figuur 25, Figuur 26 en Figuur 27). De school bestaat nog steeds. Het gaat om een complex geheel dat fasegewijs tot stand gekomen is.

De eerste gebouwen werden opgericht in 1880. Het gaat om de oostelijke schoolvleugel parallel aan de straat met links aansluitend een woning (kloostergebouwtje). Deze is in de top gedateerd "anno" "1880". In 1892 werd ten westen een diephuis op de hoek met de Turkeyestraat (rusthuis, datering "1892") en een achterliggend gebouw opgetrokken (kadastraal geregistreerd in 1893).

De kapel, gebouwd tussen de vorige twee vleugels in, draagt de datering "1899". Ze werd pas in 1907 kadastraal geregistreerd samen met de achterliggende uitbreiding. In 1914 ten slotte werd ten oosten een bijgebouw geregistreerd. Het complex verkreeg toen het huidige grondplan.¹⁰ Het rusthuis, de kapel en de woning zijn te situeren ter hoogte van het onderzoeksgebied.

¹⁰ Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Neogotisch klooster met school [online] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/214006> (Geraadpleegd op 21-12-2022)



Figuur 25: Foto uit 2011 genomen vanuit de hoek tussen de Kloosterstraat en de Turkeyestraat van het kloostercomplex met vooraan de gebouwen (dwarsvleugels) ter hoogte van het onderzoeksgebied (ID 159393 - <https://id.erfgoed.net/afbeeldingen/159393> (CC BY 4.0))



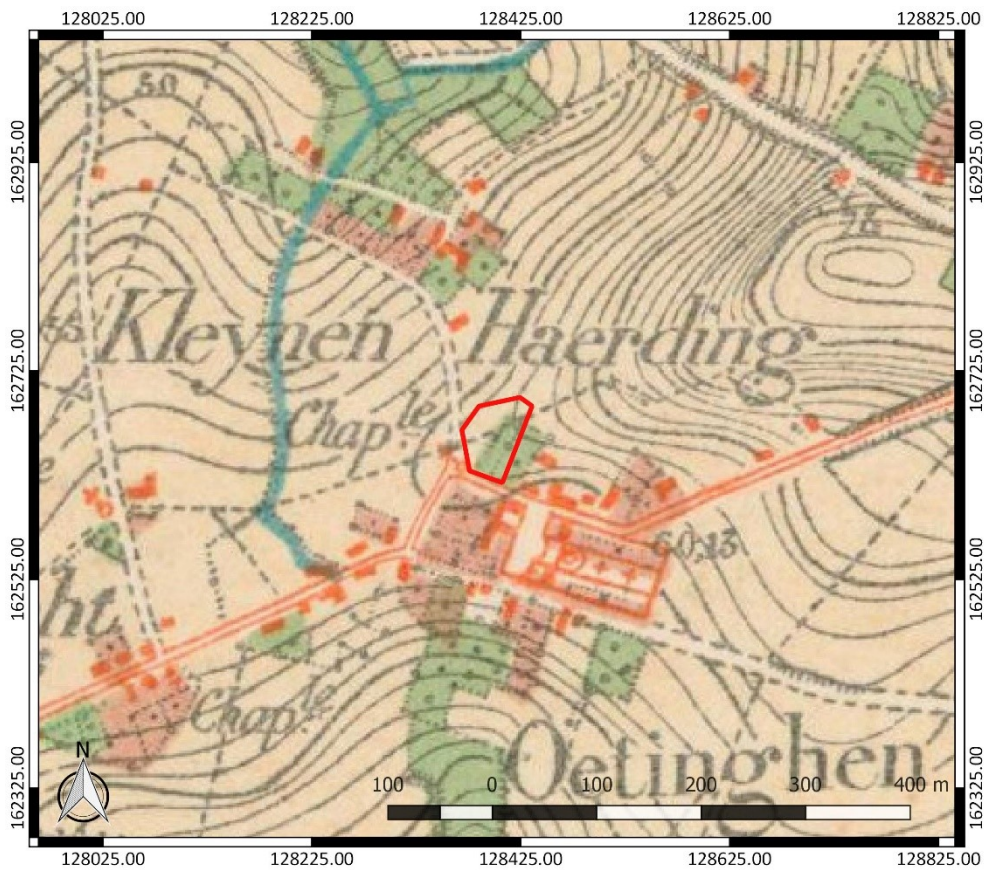
Figuur 26: Detail uit 2011 van de westelijke vleugel (rusthuis) van 1892 van het klooster (ID 159392 - <https://id.erfgoed.net/afbeeldingen/159392> (CC BY 4.0))



Figuur 27: Foto's uit 2011 van de woning (kloostergebouwtje) uit 1880 (links) en de kapel uit 1899 (rechts) van het klooster (ID 159390 - <https://id.erfgoed.net/afbeeldingen/159390> en ID 159391 - <https://id.erfgoed.net/afbeeldingen/159391> (CC BY 4.0))

Aan de hand van de topografische kaarten is de bouwevolutie binnen het onderzoeksgebied te volgen. Op de topografische kaart van 1864 is er nog geen bebouwing aanwezig en is het onderzoeksgebied in gebruik als gras- en akkerland (Figuur 28). Het beeld komt overeen met het beeld op de zogenaamde Vandermaelenkaart (zie hoger). Aan de overzijde van de Kloosterstraat is er wel een kapel verschenen.

Op de topografische kaart van 1884 is er in het zuidwesten langs de Kloosterstraat bebouwing aanwezig (Figuur 29). De topografische kaart van 1911 toont dat de bebouwing naar achteren toe is uitgebreid, wat in verband kan gebracht worden met de bouwactiviteiten van het klooster in de late 19^{de} eeuw (Figuur 30). De topografische kaart van 1936-1937 toont de verdere uitbreiding van de bebouwing binnen het onderzoeksgebied (Figuur 31).



Figuur 28: Topografische kaart uit 1864 (www.cartesius.be)



Figuur 29: Topografische kaart uit 1884 (www.cartesius.be)



Figuur 30: Topografische kaart uit 1911 (www.cartesius.be)



Figuur 31: Topografische kaart uit 1936-1937 (www.cartesius.be)



Figuur 32: Luchtfoto uit 1971 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)



Figuur 33: Luchtfoto uit 1979-1990 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)



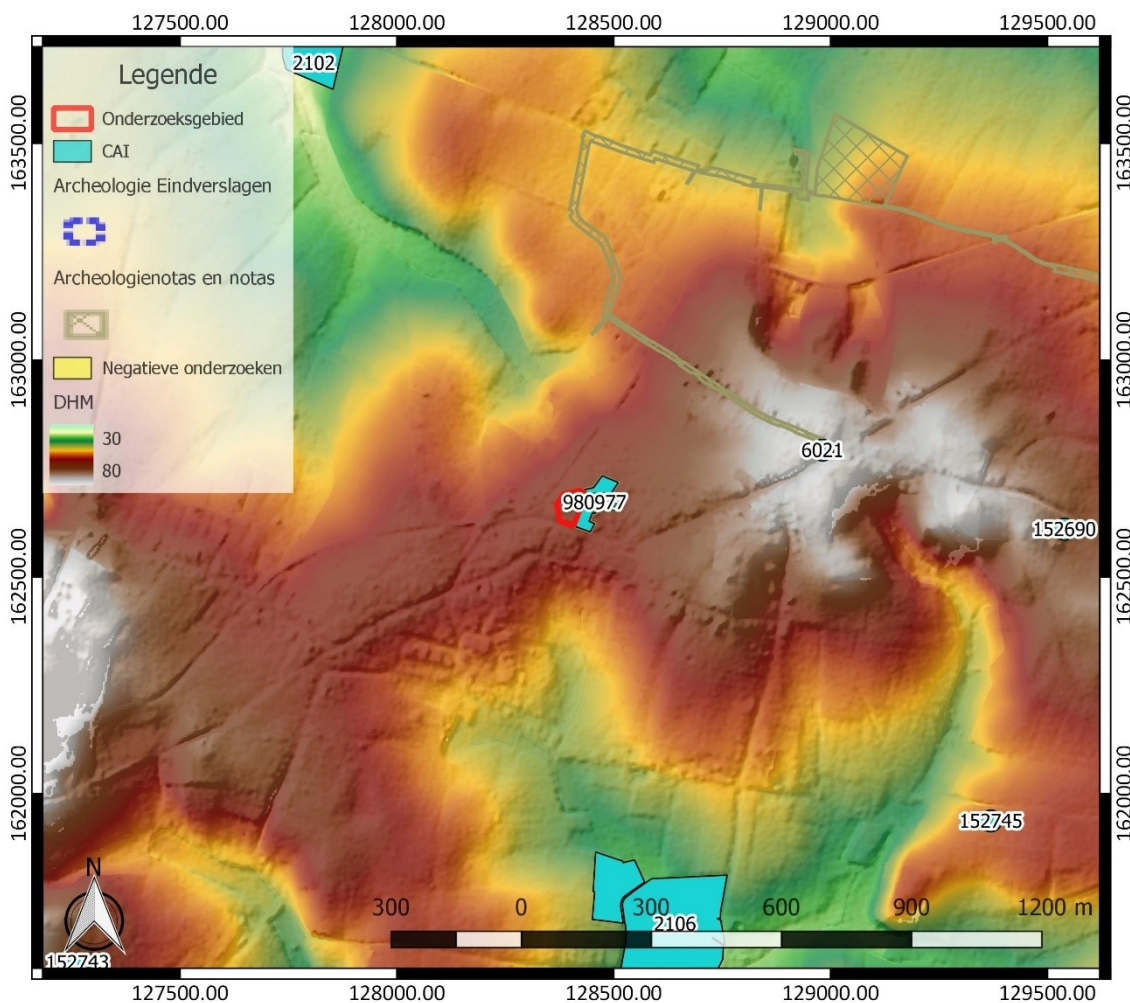
Figuur 34: Luchtfoto uit 2019 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Een luchtfoto uit 1971 (Figuur 32) toont het klooster ter hoogte van het onderzoeksgebied. Een luchtfoto uit 1979-1990 (Figuur 33) geeft quasi hetzelfde beeld en de situatie wijzigt weinig tot de luchtfoto van 2019 (Figuur 34), waarna het klooster ter hoogte van het onderzoeksgebied voor een groot deel wordt afgebroken, zoals te zien op een recente luchtfoto (Figuur 7).

2.4.3 Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader

De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) vermeldt een aantal locaties in de omgeving van het onderzoeksgebied waar archeologische resten gekend zijn (Figuur 35). De in de nabijheid gelegen archeologische waarden en de locaties met een gelijkaardige landschappelijke ligging worden besproken. Ze zijn het relevantste om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten.

Onmiddellijk ten zuidoosten aansluitend op het onderzoeksgebied bevindt er zich een CAI-locatie (CAI ID 980977). Het gaat om het proefsleuvenonderzoek dat hoger reeds aan bod kwam.



Figuur 35: Overzichtskartaal Centrale Archeologische Inventaris met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://geo.onroerendergoed.be/>), weergegeven op het DTM 1 m en Hillshade DHM 5 m

In de proefsleuven werden zes sporen aangetroffen (Figuur 38). Eén spoor bleek natuurlijk (in proefsleuf 2). Twee waren recent van aard (in proefsleuf 1) en er werd een recente rioleringsput aangetroffen. In sleuf 1 werd ook een oudere greppel (Figuur 36) aangetroffen, waarvan de datering onbekend is. Vooraan op het terrein werden twee muurresten aangetroffen in proefsleuf 9 (Figuur 37).

De sporen leverden geen vondsten op. De muurresten bestaan uit een buitenmuur met west-oost oriëntatie waarop haaks een binnenmuur loopt. Op de buitenmuur sluiten ten oosten en ten westen verschillende dwarsmuren aan, die een indeling van vier kamers vormen. De buitenmuur heeft een breedte van 45 cm, en een diepte van 180 cm beneden maaiveld. Opvallend was een herstelling van de muur met cementmortel. De muur werd gefundeerd op een laag baksteenpuin. De muurresten kunnen op basis van historische kaarten wellicht toegekend worden aan een voormalige gebouwconfiguratie. Ze werden vermoedelijk afgebroken in 1936. De greppel met oost-west oriëntatie deed vermoedelijk dienst al perceelsafbakening en is een oudere versie van de recente greppel. Verder werden nog een recente perceelsgreppel en een recente paalkuil aangetroffen.¹¹

¹¹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Kloosterstraat [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/980977> (Geraadpleegd op 22-12-2022)



Figuur 36: Greppels in werkput 1 (Dupont/Engels 2020, 60, fig. 2.13)



Figuur 37: Muurresten in werkput 9 (Dupont/Engels 2020, 62, fig. 2.15)



Figuur 38: Detail van de aangetroffen bodemsporen bij het proefsleuvenonderzoek dat ten oosten van het onderzoeksgebied werd uitgevoerd (Dupont/Engels 2020, 55, fig. 2.10)

Andere CAI-locaties in de omgeving bevinden zich al op grotere afstand van het onderzoeksgebied. Drie ervan zijn net als het onderzoeksgebied gelegen op de noordoost-zuidwest georiënteerde heuvelrug. Ze situeren zich ten oosten en zuidoosten. Het gaat in de eerste plaats om de Molen ter Waerde/Molen van Oetingen, een windmolen die bestond tussen 1642-1920 (CAI ID 6021).¹² Op een andere locatie werd bij veldkartering een grijsbakkend gedraaid randfragment uit de Romeinse tijd aangetroffen (CAI ID 152690).¹³ De derde locatie leverde een geretoucheerde gebroken kling in silex uit de steentijd op bij een veldkartering.¹⁴

Ten zuiden van het onderzoeksgebied is het Wijshof te situeren (CAI ID 2106). Het is landschappelijk wel wat lager gelegen dan het onderzoeksgebied. Het Wijshof is de neerhoeve van een motte die aan de overkant van de straat zou gestaan hebben. Er werden veel kleine baksteenfragmenten en enkele scherven rood geglaazuurd aardewerk gevonden op het terrein. Mogelijk zijn er nog funderingsresten aanwezig.¹⁵ Op grote afstand ten noordwesten van het onderzoeksgebied werd in de vallei een wandscherf van een mogelijk Romeinse dolium aangetroffen (CAI ID 982317).¹⁶

Andere gekende archeologische waarden in de omgeving van het onderzoeksgebied bevinden zich al op vrij grote afstand ten opzichte van het onderzoeksgebied of kennen een verschillende landschappelijke ligging. Ze zijn weinig relevant om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten. Daarom worden ze hier niet nader toegelicht. Archeologienota's of nota's van terreinen in de omgeving die geen relevante aanvulling op de reeds besproken CAI-locaties geven, lichten we daarom hier niet afzonderlijk toe.

2.4.4 Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese

Na uitvoering van het bureauonderzoek kunnen de onderzoeksvragen die vooropgesteld werden, beantwoord worden.

Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein? Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?

Het terrein is gelegen in het huidige centrum van Oetingen. Het kent een gunstige landschappelijke ligging, quasi op de top van een oost-west georiënteerde heuvelrug, een oostelijke uitloper van de Zuidvlaamse heuvelrij. Op eerder beperkte afstand tot het onderzoeksgebied zijn waterlopen aanwezig. In de omgeving zijn slechts een beperkt aantal gekende archeologische waarden aanwezig. Ze dateren uit de steentijd, de Romeinse tijd en de middeleeuwen. Het gaat echter voornamelijk om losse vondsten (veldprospectie) die geen indicatie geven van de mate waarin er archeologische resten in situ bewaard zijn en bouwkundige relicten die weinig zeggen over het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied.

Onmiddellijk ten oosten aansluitend aan het huidige onderzoeksgebied werd er al een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd. Dit biedt ons eigenlijk het meeste inzicht in de archeologische verwachting voor het onderzoeksgebied. Buiten restanten van het in de late 19^{de} eeuw opgerichte klooster werden er eigenlijk quasi geen relevante archeologische sporen vastgesteld. Naast recente

¹² Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Molen ter Waerde/Molen van Oetingen [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/6021> (Geraadpleegd op 22-12-2022)

¹³ Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Warandestraat I [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/152690> (Geraadpleegd op 22-12-2022)

¹⁴ Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Frankrijkstraat I [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/152745> (Geraadpleegd op 22-12-2022)

¹⁵ Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Wijshof [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/2106> (Geraadpleegd op 22-12-2022)

¹⁶ Agentschap Onroerend Erfgoed 2022: Kasteelveld I [online] <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/982317> (Geraadpleegd op 22-12-2022)

sporen werd een oudere greppel aangetroffen waar de datering niet van gekend is en die vermoedelijk dienst deed als perceelsafbakening.

Vanaf de 18^{de} eeuw beschikken we over historische kaarten en luchtfoto's om de gebruiksevolutie van het terrein te reconstrueren. Dit leert ons dat het terrein tot laat in de 19^{de} eeuw in gebruik was als gras- en/of akkerland. In de late 19^{de} eeuw, vanaf 1880 werd ter hoogte van het onderzoeksgebied en ook het terrein ten oosten ervan, dat reeds aan de hand van proefsleuven werd geëvalueerd, een kloostercomplex opgericht. Ter hoogte van het onderzoeksgebied werden een rusthuis, woning en kapel opgericht. Ondertussen is deze bebouwing grotendeels gesloopt. Ter hoogte van het onderzoeksgebied kunnen er nog funderingsresten verwacht worden van dit in de late 19^{de} eeuw opgerichte klooster, naar analogie met het proefsleuvenonderzoek dat ten zuidwesten van het onderzoeksgebied werd uitgevoerd.

Wat de bodemopbouw betreft, bevindt het onderzoeksgebied zich op de bodemkaart ter hoogte van een bebouwde zone. Ten noordoosten sluit wel een droge leembodem met textuur B horizont en met dunne A horizont (<40 cm) aan. Op basis van het ten zuidoosten van het onderzoeksgebied uitgevoerde proefsleuvenonderzoek kan voor het noordoostelijke deel van het onderzoeksgebied uitgegaan worden van een natuurlijk bodemprofiel dat gedeeltelijk is afgetopt met onder de A horizont een verstoord pakket dat rechtstreeks op de Bt horizont ligt. Ter hoogte van het aangelegde typeprofiel werd de Bt horizont vastgesteld op een diepte van ca. 50 cm, maar elders werd de aangetroffen verstoring in het vlak meermaals dieper aangesneden. In het zuidoosten van het onderzoeksgebied worden zware antropogene verstoringen verwacht op basis van het ten zuidoosten uitgevoerde proefsleuvenonderzoek en de sterke gelijkenissen in de gebruiksgeschiedenis van beide terreinen. De oprichting en de sloop van de kloostergebouwen ter hoogte van het onderzoeksgebied heeft vermoedelijk een sterk negatieve impact gehad op het bodemarchief en bijgevolg ook op het archeologisch potentieel van het terrein.

Wat is de impact van de geplande werken?

Binnen het volledige onderzoeksgebied worden werken gepland. De voornaamste werken omvatten de bouw van woningen en bijhorende omgevingsaanleg. Een groot deel van het onderzoeksgebied wordt onderkelderd, met een verstoringsdiepte van circa 3,46 m onder de nulpas van het gebouw. Dit doet besluiten dat binnen het volledige onderzoeksgebied het bodemarchief bijkomend bedreigd wordt door de geplande werken. Op basis van eerder onderzoek op het terrein ten oosten van het onderzoeksgebied, verwachten we echter dat een groot deel van het bodemarchief binnen het onderzoeksgebied reeds aangetast of verstoord is. Daardoor is de bijkomende negatieve impact van de geplande werken op het bodemarchief sterk te nuanceren.

2.4.5 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Het bureauonderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied landschappelijk gunstig gelegen is, quasi op de top van een oost-west georiënteerde heuvelrug, in de buurt van verschillende waterlopen. De gekende archeologische waarden in de omgeving zijn slechts beperkt in aantal. Het gaat voornamelijk om losse vondsten (veldprospectie) die geen indicatie geven van de mate waarin er archeologische resten in situ bewaard zijn en bouwkundige relicten die weinig zeggen over het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied.

Het onderzoeksgebied bleef op basis van historische kaarten lange tijd in gebruik als gras- en/of akkerland, maar in de late 19^{de}-eeuw werd er een klooster op het terrein opgericht. Dit heeft duidelijk een sterk negatieve impact gehad op het archeologisch bodemarchief, zoals aangetoond werd door een ten oosten van het onderzoeksgebied uitgevoerd proefsleuvenonderzoek. Dit proefsleuvenonderzoek vond plaats ter hoogte van percelen die in het verleden ook deel uitmaakten van het klooster en die een gelijkaardige gebruiksgeschiedenis kenden als het onderzoeksgebied.

In het deel waar er bij dat proefsleuvenonderzoek geen verstoring werd vastgesteld – een deel dat niet aansluit op het huidige onderzoeksgebied -, werd als enige relevant archeologisch spoor een greppel aangetroffen waarvan de datering niet gekend is en die vermoedelijk dienstdeed al perceelsafbakening. Op de rest van het terrein, dat wel aansluit op het onderzoeksgebied, bleek het bodemarchief geroerd tot sterk verstoord.

Gezien de verwachte hoge aantasting en verstoringsgraad van het bodemarchief en het lage archeologische potentieel van het terrein worden in het kader van de geplande werken op het terrein geen bijkomende archeologische maatregelen meer nodig geacht. Het potentieel op kennisvermeerdering is te laag om de kosten van bijkomend archeologisch onderzoek op het terrein te verantwoorden.

3 Samenvatting

Naar aanleiding van plannen voor de oprichting van twee meergezinswoningen op het terrein, diende een archeologienota opgesteld te worden. Het onderzoeksgebied blijkt quasi op de top gelegen van een oost-west georiënteerde heuvelrug in de buurt van verschillende waterlopen. Het terrein kent daarmee een gunstige landschappelijke ligging. Aan de hand van het uitgevoerde bureauonderzoek wordt echter een slechte bewaring van het bodemarchief verwacht.

In de late 19^{de} eeuw werd een kloostercomplex opgericht binnen het onderzoeksgebied en op een aansluitend terrein ten oosten. Op het terrein ten oosten van het onderzoeksgebied werd reeds een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd dat sterk doet vermoeden dat het huidige onderzoeksgebied een aangetast bodemarchief en een hoge verstoringsgraad kent, en dat het terrein slechts een laag archeologisch potentieel kent. Een evaluatie van de geplande bodemingrepen geeft aan dat het volledige bodemarchief binnen het onderzoeksgebied bedreigd is, maar gezien de verwachte sterke aantasting van het aanwezige bodemarchief en het verwachte lage archeologische potentieel van het terrein is verder archeologisch vooronderzoek kosten-baten niet aangewezen. Daarom worden in het kader van de geplande werken op het terrein geen bijkomende archeologische maatregelen meer nodig geacht.

4 Bibliografie

4.1 Publicaties

Louis, A., 1965: *Bodemkaart van België. Verklarende tekst bij het kaartblad Denderwindeke 11 E*, Gent.

Dupont, L./L. Engels, 2020: *Archeologienota. Het archeologisch vooronderzoek aan de Kloosterstraat 2 te Oetingen*, Tienen.

4.2 Websites

Cartesius (2022)
<https://www.cartesius.be>

Databank ondergrond Vlaanderen (2022)
<https://dov.vlaanderen.be/>

Geoportaal Onroerend Erfgoed (2022)
<https://geo.onroenderfgoed.be/>

Geopunt Vlaanderen (2022)
<https://www.geopunt.be/>

Inventaris Onroerend Erfgoed (2022)
<https://inventaris.onroenderfgoed.be>

Onderzoeksbalans Onroerend Erfgoed Vlaanderen (2022)
<https://www.onderzoeksbalans.be>

5 Bijlagen

5.1 Archeologische periodes

